

URSZULA KOKOT
Śląska Akademia Medyczna
w Katowicach

TEMAT „ZDROWIE” W PODRĘCZNIKACH DO NAUKI JĘZYKA NIEMIECKIEGO

ABSTRACT. Kokot Urszula, *Temat „zdrowie” w podręcznikach do nauki języka niemieckiego* (The theme of “health” in textbooks for learning the German language), „Neodidagmata” XXIII, Poznań 1997, Adam Mickiewicz University Press, pp. 157-167. ISBN 83-232-0848-4. ISSN 0077-653X.

This article is an attempt at evaluation of textbooks considering their presentation of medical issues. For appraising it was analysed whether the subject-matter presented in the books is really based on practical needs in foreign-language contacts. Hypothetical needs of a foreigner in situations requiring medical assistance were presented. Thirty textbooks published over a period of almost thirty years underwent close examination. It turned out, that only a few of them meet the required criterion and most of the textbooks do not. They present material for receptive studies or they introduce trivial vocabulary. The most typical situations concerning health and related vocabulary are presented in *German Conversation Manual* by J. Borysiuk, as well as in a German textbook *Themen 1* and *Quick German Course* by J. Iluk. The best specialist book is *Deutsch im Krankenhaus* meant for nurses intending to work in German-speaking countries. These textbooks are worthy of recommendation.

Urszula Kokot, *Studium Praktycznej Nauki Języków Obcych Śląskiej Akademii Medycznej, ul. Medyków 18, Katowice-Ligota, Polska-Poland.*

Na wstępie należy udzielić precyzyjnej odpowiedzi na pytania, do jakich celów będzie potrzebny uczącemu się język obcy i jakie środki językowe mogą temu służyć. Zarówno Hanna Komorowska (1984), jak i Peter Doyé (1991, s. 127) określają sytuacje, w których znajdzie się uczący się, oraz również role społeczne – czy będzie to np. turysta za granicą, czy osoba przyjmująca turystę zagranicznego w swoim kraju. Konieczne jest również sprecyzowanie tematyki rozmów, które poprowadzi uczący się w kontaktach obcojęzycznych. Należy dokonać wyboru jednostek leksykalnych związanych z danym tematem i określić, którymi z nich uczący się powinien posługiwać się produktywnie, a którymi tylko receptywnie.

Hanna Komorowska cytując program van Eka zakłada utworzenie pomostu pomiędzy podstawowym poziomem opanowania języka obcego a nauką ukie-

runkowaną na cele specjalistyczne. Jest on opracowany zarówno dla dorosłych, jak i dla młodzieży szkolnej (Komorowska 1984). Do zasad komunikatywnego nauczania należy między innymi to, aby cele nauczania związane były z sytuacjami życia codziennego, a poziom biegłości przy użyciu języka obcego umożliwił swobodne porozumiewanie się (tzn. funkcjonowanie werbalne) w zakresie ustalonych tematów. Opanowanie języka obcego ma polegać między innymi na umiejętności prowadzenia rozmów ustalonych w programie tematów (Doyé 1991). Program progowy van Eka „Zertifikat Deutsch” (1992), a także „Kontaktschwelle” (1993), realizowane od dłuższego czasu w szkołach i na kursach nauczania języków obcych, przedstawiają katalog czternastu tematów wdrażanych w procesie uczenia się języka obcego. Są to:

1. informacje personalne	8. zdrowie
2. dom, mieszkanie	9. zakupy
3. życie w domu	10. jedzenie i picie
4. szkoła, nauka, zawód	11. usługi
5. czas wolny	12. miejsca, kierunki, strony świata
6. podróżowanie	13. język obcy
7. związki z innymi ludźmi	14. pogoda

Staraniem każdego autora podręcznika do nauki języka obcego jest dobór tekstów przedstawiających najbardziej typowe sytuacje, z jakimi możemy się spotkać w kontaktach obcojęzycznych. Dobór ten podyktowany jest więc praktycznymi potrzebami, które autor próbuje uwzględnić w powiązaniu z prezentacją materiału tematycznego. Wśród czternastu tematów przedstawionych w trzech różnych katalogach wymienione jest zdrowie, ponieważ bardzo często, podczas pobytu za granicą, stykamy się z różnymi sprawami dotyczącymi zdrowia, tak więc umiejętność posługiwania się językiem obcym w tej dziedzinie może okazać się nieodzowna.

Przedstawmy hipotetyczne potrzeby turysty przebywającego za granicą:

- 1) powinien on umieć poinformować o swoim złym samopoczuciu;
- 2) umówić się z lekarzem na konsultację;
- 3) wezwać pogotowie ratunkowe;
- 4) umieć zakupić leki;
- 5) zrozumieć wskazówki dotyczące zażywania leków;
- 6) w czasie rozmowy z lekarzem umieć opisać swoje dolegliwości;
- 7) zrozumieć polecenia lekarza.

Jak widać, część sytuacji wymaga jedynie receptywnego opanowania języka (zrozumienie poleceń lub wyjaśnień dotyczących zażywania leków). Przy omawianiu dolegliwości należy opanować słownictwo i umieć przeprowadzić krótkie dialogi dotyczące najbardziej typowych przypadków zachorowań, jak: przeziębienie, grypa, nieszczęśliwe wypadki (kontuzje – złamanie nogi i inne urazy), dolegliwości żołądkowe i sercowe, a szczególnie te, które stanowią niebezpieczeństwo utraty życia (np. zawał serca).

Po określeniu sytuacji, w których będzie mowa o zdrowiu, precyzyjniej można dobrać materiał językowy. Najważniejszym kryterium wyboru materiału powinien być tu pragmatyzm, co zakłada również Peter Doyé.

Spróbujmy prześledzić, na ile podręczniki do nauki języka niemieckiego realizują wyżej wymienione potrzeby. W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych temat „zdrowie” poruszany jest głównie w pierwszej fazie nauczania, często wraz z wprowadzeniem czasowników modalnych, w szczególności *sollen*, *müssen* i *nicht dürfen*. Ma to miejsce przeważnie w dialogach, w których lekarz informuje pacjenta:

Sie dürfen nicht so viel essen. (Pan nie może/Panu nie wolno/tyle jeść.)

Sie müssen viel schwimmen. (Pan musi dużo pływać.)

Sie sollen Milch trinken. (Pan powinien pić mleko.)

Należy podkreślić, że większość autorów podręczników poprzestaje na opisie objawów grypy lub przeziębienia, często więc występują takie określenia, jak:

Ich habe Kopfschmerzen. (Mam bóle głowy, boli mnie głowa.)

Ich habe Halsschmerzen. (Boli mnie gardło.)

Ich habe Husten. (Mam kaszel.)

Ich habe Schnupfen. (Mam katar.)

Przedstawione tutaj słownictwo występuje w dialogu „U lekarza”, podczas gdy w sytuacji życiowej tego typu dolegliwości zmuszają nas raczej do wizyty w aptece i zakupu odpowiednich lekarstw. Z pragmatycznego punktu widzenia dialog powinien więc przedstawić tego typu sytuację. Z czasowników pojawiają się najczęściej: *untersuchen* (badać, zbadać) i niepełna prezentacja czasownika *wehtun* (boleć); oprócz tego występują zwroty:

ein Rezept schreiben (wypisać receptę);

Fieber messen (zmierzyć gorączkę);

Was fehlt Ihnen (dir)? (Co panu/tobie/dolega?)

Podobieństwo wykazują tu dialogi z podręczników: *Deutsch. Ein Lehrbuch für Ausländer. Teil I*, a także jego unowocześniona wersja *Deutsch. Ein Lehrbuch für Ausländer. 1a*, jak również *Deutsch intensiv. Grundkurs für Ausländer. Lehrbuch*, a nawet wydany dużo później *Samouczek języka niemieckiego. Kurs wstępny*. W dwóch pierwszych podręcznikach umieszczono tę samą anegdotę *Glaskugel*, która pokazuje wieloznaczność czasownika *fehlen* (1. brakować, 2. dolegać).

W wyżej wymienionych podręcznikach temat „Beim Zahnarzt” („U dentysty”) prezentowany jest w sposób schematyczny. Uczący się poznaje przede wszystkim określenia: *den Zahn ziehen (bohren)* (wyrwać/wiercić/ząb) i *den Mund öffnen* (otworzyć usta). Jedynie podręcznik *Deutsch intensiv* zamieszcza pod tekstem kilka dobrze ułożonych ćwiczeń, których celem jest opanowanie podanego słownictwa.

W podręczniku *Gute Reise* przedstawiono jeszcze kilka innych zwrotów, jak np.: *Ein Arzt muß Dienst haben* (Jakiś lekarz musi pełnić dyżur), *in drin-*

genden Fällen (w nagłych wypadkach) oraz podano wiele słówek określających części ciała, określenia lekarzy specjalistów i kilka czasowników z języka medycznego, jak np. *impfen* (zaszczepić), *röntgen* (prześwietlić), natomiast nie zaprezentowano ich w ćwiczeniach.

W *Akademickim podręczniku do nauki języka niemieckiego* znajdziemy poszerzenie tematu „zdrowie”, jak np.:

Mir wird schwindlig. (Kręci mi się w głowie.)

Es wurde mir schwarz vor den Augen. (Zrobiło mi się ciemno w oczach.)
nach Vorschrift des Arztes (według wskazań lekarza).

Są to frazeologizmy z żargonu medycznego. W różnych kontekstach pokazano wieloznaczność środków językowych, zwłaszcza różnice znaczeniowe w kontekstach medycznych i niemedycznych:

Der Arzt prüft, wie das Herz arbeitet. (Lekarz sprawdza, jak pracuje serce.)

Der Professor prüft die Studenten. (Profesor egzaminuje studentów.)

Jednak nie wszystkie wprowadzone zwroty występują w ćwiczeniach. W *Podręczniku dla szkół wyższych* autorów Guhla i Rubinow odnajdziemy jedynie dialog dotyczący interesującej nas dziedziny, z którego możemy opłacać dalsze słówka i zwroty poszerzające „medyczne” słownictwo:

die Arznei zum Einnehmen (lekarstwo do stosowania wewnętrznego),

die Arznei zum Gurgeln (lekarstwo do płukania gardła),

Das Herz und die Lunge hat er abgehört. (Ośluchał serce i płuca.)

Auf mein Herz muß ich aufpassen. (Muszę uważać na swoje serce.)

Również w tym podręczniku brak jest ćwiczeń wdrażających to słownictwo.

W podręczniku *Deutsch. Ein Lehrbuch für Ausländer. Teil II* znajdujemy dialog, którego tematem jest paraliż dziecięcy, a treścią tekstów są wiadomości o Robercie Kochu i walka z gruźlicą. Dialog zawiera szereg nowych wyrazów, między innymi: *künstliche Atmung* (sztuczne oddychanie), *sterben* (umrzeć), *die Schutzimpfung* (szczepienie ochronne), *gefährlich sein* (być niebezpiecznym), *der Erreger* (zarazek), *die Verhütung* (zapobieganie, ochrona) i inne. W tekście o Robercie Kochu znajdujemy kilka nazw chorób, takich jak: *Milzbrand* (wąglik), *Lepra* (trąd), *Tollwut* (wścieklizna) i inne, a także określenia takie, jak: *sich anstecken* (zarazić się), *die Ursache* (przyczyna), *die Seuche bekämpfen* (zwalczyć zarazę, epidemię). Dialog i teksty nie spełniają wymaganych kryteriów pragmatycznych. Założeniem autorów jest raczej recepcja tekstów, a nie umiejętność prowadzenia rozmowy na te tematy. Należałoby zastanowić się nad celowością wyboru słownictwa, gdyż jest ono w tym przypadku peryferyjne.

W *Rozmówkach niemieckich* występują wyrażenia określające stan zdrowia, określenia dotyczące części ciała i zmysłów, przedstawiono dolegliwości związane nie tylko z grypą i przeziębieniem, ale również tak częste objawy, jak: dreszcze, szum w uszach, rozstrój żołądka, obstrukcje, mdłości czy

omdlenia. Dzięki tym środkom językowym pacjent jest w stanie określić miejsce bólu, jak również będzie umiał zrozumieć polecenia lekarza typu: Proszę położyć się na wznak, odwrócić, zakaszleć, głęboko oddychać! Są to polecenia lekarza wydawane w trakcie badania, które pacjent powinien opanować receptywnie. Podano również kilka sposobów zażywania leków, a także nie występujące dotąd zwroty, jak np. w dialogu „U dentysty”: *Der Zahn ist locker (sitzt fest)*. (Ząb chwieje się /tkwi mocno/). *Am Oberkiefer (Unterkiefer) muß eine Brücke gemacht werden*. (Na górze (dole) należy zrobić mostek.) Należy zaznaczyć, że zwroty te powinno się opanować receptywnie. W ostatnim przykładzie dobór słownictwa nie jest zbyt trafny, gdyż zrobienie „mostka” u dentysty za granicą nie jest sprawą pierwszej potrzeby. *Rozmówki* zawierają szereg określeń dotyczących uszkodzeń ciała, jak np.: oparzenia, zwichnięcia i inne. W rozdziale „W aptece i drogerii” zaprezentowano słownictwo dotyczące środków opatrunkowych i różnych rodzajów leków (maść, olej, płyn). Korzystając z *Rozmówek* obcokrajowiec może nauczyć się, jak zamówić dane lekarstwo w aptece, zapytać o termin odbioru i sposób zażywania.

Spośród podręczników i innych pomocy naukowych lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych jedynie *Rozmówki* spełniają wymagane kryteria pragmatyczne, gdyż prezentują różne sytuacje, którym przyporządkowano odpowiednie słownictwo. W *Rozmówkach niemieckich* materiał nie wyczerpuje na pewno tematu, lecz zważywszy na niewielką objętość tej pozycji, i różnorodność przedstawionych sytuacji, powinien spełniać oczekiwania uczącego się.

W latach osiemdziesiątych daje się zauważyć pewien nawrót tematyczny, charakteryzujący się uogólnieniami występującymi już w latach wcześniejszych, jak w cytowanym już *Akademickim podręczniku do nauki języka niemieckiego* i podręczniku *Gute Reise*. Powracają znowu takie tematy, jak grypa, przeziębienie i ból serca. W tych latach wyróżniającym się podręcznikiem jest *Themen 1*, w którym tematowi „zdrowie” poświęcono aż 11 stron. Strona tytułowa tego rozdziału zachęca do zgłębienia tematu „zdrowie” i jest to szereg humorystycznych ilustracji przedstawiających lekarza z pacjentem, ponadto wizytówki lekarzy z umieszczonymi na nich godzinami przyjęć, a na środku przedstawiony jest wykres najczęstszych dolegliwości będących przyczyną niezdolności do pracy. Stronę tytułową uzupełniają kilka przysłów dotyczących zdrowia. Na początku rozdziału podano określenia części ciała, zaś problemem gramatycznym są tu zaimki dzierżawcze i czasownik *wehtun*, np.: *Ihre Hand tut weh*. (Boli ją ręka.); *Seine Beine tun weh*. (Bołą go nogi.)

Interesującym pomysłem jest zamieszczenie wycinków prasowych z kącikiem porad lekarskich. Są to pytania pacjentów i odpowiedzi lekarza specjalisty. Proste zdania ułatwiają zrozumienie zawartych w nich treści. Dialogi umieszczone na następnych stronach prezentują rozmowę lekarza z chorym w gabinecie lekarskim. W podręczniku tym, poza typowym słownictwem

przedstawionym już w omawianych wyżej publikacjach, występują takie wyrazy, jak: *Magengeschwür* (wrzód żołądka) *Herzbeschwerden* (dolegliwości sercowe), *Durchfall* (biegunka), *Verstopfung* (zaparcie stolca), *Fischallergie* (uczulenie na rybę), *Arbeitsunfähigkeitsbescheinigung* (zaświadczenie o niezdolności do pracy).

Kolejnym zagadnieniem poruszonym w tym podręczniku jest umiejętność odmowy poczęstunku ze względu na różne dolegliwości:

- *Möchtest du einen Kaffee?* (Czy chciałbyś /wypić/ kawę?)
- *Nein, danke, ich darf nicht.* (Nie, dziękuję, nie mogę /nie wolno mi/).
- *Warum nicht?* (Dlaczego?)
- *Ich habe ein Magengeschwür.* (Mam wrzód żołądka.)
- *Der Arzt sagt, ich soll keinen Kaffee trinken.* (Lekarz twierdzi, że nie powinienem pić kawy.)
- *Darfst du denn Tee trinken?* (Czy wolno ci pić herbatę?)
- *Oh ja, das soll ich sogar.* (O tak, nawet powinienem /pić/.)

Na uwagę zasługuje prezentacja trzech historyjek obrazkowych przedstawiających przebieg trzech różnych wypadków (upadek ze schodów, złamanie nogi na boisku i wypadek przy pracy – skaleczenie ręki). Uczący się powinien umieć zrelacjonować przebieg poszczególnych zdarzeń, zachowując ich chronologię. Prawdopodobieństwo wystąpienia tych sytuacji w rzeczywistości jest bardzo duże. Podręcznik *Themen 1* spełnia w dużym stopniu wymagane kryteria, lecz nie zostały tu wyczerpane wszystkie możliwości zaprezentowania najbardziej typowych zachorowań.

Lata dziewięćdziesiąte obfitują w wielką liczbę i różnorodność podręczników do nauki języka niemieckiego. Jednym z nich jest *Deutsch aktiv. Lehrbuch 1a*. Rozdział poświęcony zdrowiu zaczyna się tu tradycyjnie od przedstawienia słownictwa dotyczącego części ciała (tym razem prezentacja ich pojawia się w ćwiczeniach razem z przeczeniem). Występuje tu typowy dialog lekarza, podano także wskazania lekarskie dotyczące sposobów zażywania lekarstw, słownictwo określające takie dolegliwości, jak: *Kehlkopfentzündung* (zapalenie krtani), *Rachenentzündung* (zapalenie gardła), *Schluckbeschwerden* (trudności w połykaniu), *Mundschleimhautentzündung* (zapalenie śluzówki ust) i inne.

W *Deutsch aktiv. Arbeitsbuch 1a* interesującą propozycją jest ćwiczenie – mała tabelka na stronie 41, którą należy wypełnić podając nazwę lekarstwa, jego rodzaj, określić przeciw jakim dolegliwościom ma być lek stosowany i sposób jego zażywania.

Podręcznik pt. *Deutsch. Lesetexte 1* przedstawia tematy do konwersacji. Występuje tu kilka tekstów dotyczących zdrowia, jak: narkomania, alkoholizm i palenie tytoniu. Mimo przystępności tekstu trudno sobie wyobrazić, aby uczący się wykorzystał słownictwo w koniecznej życiowej sytuacji, zresztą poruszane tematy nie dotyczą sytuacji, w której potrzebna jest nagła

pomoc lekarska. Teksty dostarczają materiału do konwersacji, lecz nie mają one nic wspólnego z pragmatyzmem. Również druga część podręcznika *Deutsch. Lesetexte 2* nie spełnia tej roli – porusza tematy związane z eutanazją, AIDS i psychoanalizą. Teksty te zawierają dużą liczbę wyrazów i zwrotów medycznych. Niektóre z nich mogą być przydatne w innych sytuacjach związanych ze zdrowiem. Są to np.:

die Atemfrequenz (częstotliwość oddechu),
intensivmedizinische Gerätehilfe (intensywna pomoc medyczna),
nach schweren Verletzungen (po ciężkich obrażeniach),
der Blutdruck (ciśnienie krwi),
die Überlebenschance (szansa przeżycia),
künstlich am Leben halten (utrzymywać sztucznie przy życiu) i inne.

W podręcznikach *Deutsch. Repetitorium tematyczno-leksykalne* – części 1 i 2, tej samej autorki, pojawiają się identyczne tematy do konwersacji – AIDS i eutanazja, poza tym transplantacja organów i tekst o promieniach rentgenowskich, przypominający teksty z podręcznika *Deutsch. Ein Lehrbuch für Ausländer. Teil II* z lat siedemdziesiątych, służący głównie receptywnemu opanowaniu materiału.

W pierwszej części „Repetitorium” występują cztery typowe dialogi: u lekarza, w aptece i u dentysty. Prezentują one banalne słownictwo podawane już w podręcznikach dużo wcześniejszych. Dialog „U dentysty” zawiera kilka nowych wyrazów i zwrotów związanych ze stomatologią: *die Füllung* (plomba, wypełnienie), *füllen* (wypełnić, zaplombować), *den Nerv töten* (zatrucić nerw), *herausfallen* (wypaść), *schmerzstillende Spritze* (zastrzyk usmierzający ból). W pierwszej części „Repetitorium” przedstawiono także teksty związane z właściwą dietą i zdrowym trybem życia. podręcznik ten pozwala na naukę czytania ze zrozumieniem i nadaje się jedynie do receptywnego opanowania materiału.

W *Deutsch. Repetitorium 2* na uwagę zasługuje krótki tekst poświęcony inwalidom (*Behinderte*). Pomimo bardzo ogólnych treści, autorka prezentuje tematycznie związane słownictwo, jak: *körperliche Schädigung* (uszkodzenie ciała), *seelische Schädigung* (tu: niedorozwój umysłowy), *die Taubheit* (głuchota), *die Blindheit* (ślepotą), *stumm* (niemy), *taubstumm* (głuchoniemy), *der Krüppel* (kaleka), *behindert sein* (być upośledzonym), *gelähmt* (sparaliżowany), *die Hüfte abwärts* (od bioder w dół), *an Krücken gehen* (chodzić o kulach), *schwerhörig* (niedosłyszający), *geistesgestört* (chory umysłowo), *der Gehörnschlag* (porażenie mózgu) i inne. Szkoda, że zaprezentowane tu słownictwo nie znajduje praktycznego zastosowania we wzorcach dialogowych.

Innym rodzajem podręcznika jest *Deutsch im Krankenhaus*. Jest to pozycja specjalistyczna przeznaczona dla pielęgniarek uczących się języka niemieckiego. Podręcznik ten w pełni spełnia funkcję pragmatyczną. Pielęgniarka obcojęzyczna podejmująca pracę w Niemczech musi zapoznać się z zespołem, z którym będzie współpracować, powinna zrozumieć plansze i ilustracje, a

także orientować się w poszczególnych pomieszczeniach i ich wyposażeniu; powinna umieć wyrazić chęć pomocy w myciu i ubieraniu pacjentów, umieć porozmawiać z krewnymi chorego i poinformować ich o sprawach codziennych pacjenta, jak również o wykonywanych przez nią zabiegach (zmiana opatrunku, zastrzyk, mierzenie ciśnienia). Pielęgniarka powinna umieć nawiązać kontakt z pacjentem, ustalić jego menu i zapisać harmonogram zajęć; będzie również w stanie przekazać pacjentowi polecenia np.: *aufstehen* (wstać), *Bauch freimachen* (odstąpić brzuch), *ans Waschbecken setzen* (usiąść przy umywalce), a także cel, któremu one służą: *Betten machen* (pościelić łóżka), *Spritze in den Bauch geben* (zrobić zastrzyk w brzuch), *beim Waschen helfen* (pomóc w myciu).

Przejrzyste tabele i życiowe dialogi służą do opanowania materiału językowego. Występujące równolegle z tekstem ćwiczenia polegające na uzupełnianiu wypowiedzi, wypełnianiu ankiet i przedstawieniu planu zajęć są doskonałym sprawdzianem opanowania materiału. Występują tu również gry planszowe przedstawiające zadania pielęgniarek i sprawdzające poznany już materiał. Podręcznik spełnia szereg wymogów pozycji specjalistycznej i jest godny polecenia dla służby zdrowia.

Na osobne omówienie zasługuje *Błyskawiczny kurs języka niemieckiego* autorstwa Jana Iluka, będący nowoczesnym kursem tematyczno-sytuacyjnym języka obcego, złożonym z podręcznika i obudowy audialnej. Jest to podręcznik do nauki autodydaktycznej, stanowiący novum metodyczne w nauce języka obcego. Pozycja ta oparta jest na prezentacji bilingwalnej środków językowych z określonym tematem lub jego aspektem. W książce występuje kilka rozdziałów poświęconych tematowi „zdrowie” (w sumie 18 stron). Są to rozdziały: „Poszukiwanie lekarza”, „U lekarza”, „W aptece”, „Nieszczęśliwe wypadki” i „Pytania o samopoczucie”. W krótkich sekwencjach dialogowych przedstawione są niezbędne środki językowe, za pomocą których pokazano, jak można informować drugą osobę o stanie zdrowia poszkodowanego w wypadku, jak wezwać pogotowie ratunkowe, zapytać o najbliższy gabinet lekarski, jak poprosić o wyznaczenie terminu wizyty lekarskiej, porozumieć się z lekarzem, a także jak kupić lekarstwa i środki opatrunkowe. W każdym rozdziale występuje kilka krótkich dialogów podanych w języku niemieckim i polskim, co znacznie ułatwia naukę. W wymienionych wyżej rozdziałach przewidziano najbardziej typowe dolegliwości, mogące wystąpić u każdego z nas, jak np.: zaburzenia krążenia, postrzał, wysypka, kolka wątrobowa, opuchnięcie, zapalenie wyrostka robaczkowego, zgaga, chrypka, a nawet wrażliwość na zmiany pogody. Są to dolegliwości, z którymi musimy koniecznie udać się do lekarza lub go wezwać. Stany te wymagają niezbędnej konsultacji.

W żadnym z wymienionych około 30 najbardziej popularnych podręczników i innych pomocach naukowych nie występuje tak bogate i szczegółowe słownictwo medyczne. Przykładem są takie określenia, jak: *vereitert* (stan

ropny), *saures Aufstoßen* (gorzkie odbijanie się), *akute Schmerzen* (ostre/silne/bóle), *rezeptpflichtig* (na receptę) i cały szereg innych. W omawianych poprzednio pozycjach książkowych każdy z tekstów poświęconych zdrowiu zawierał przede wszystkim słownictwo ogólne i jedynie banalne słownictwo medyczne, nieadekwatne do potrzeb. W *Błyskawicznym kursie języka niemieckiego* każde słówko i każdy zwrot warte są zapamiętania. Łatwość zapamiętania uzyskano dzięki krótkim formom dialogowym. Uczący się ma tę świadomość, że opanowany materiał przyda mu się na pewno w konkretnej sytuacji. Oto przykład jednego z dialogów:

– *Was fehlt Ihnen?* (Co pani dolega?)

– *Ich habe mir die Hand verbrannt.* (Poparzyłam sobie rękę.)

– *Wir werden gleich die Brandwunde behandeln.* (Zaraz opatrzymy ranę.)

– *Sie bekommen einen Verband.* (Nałożymy pani opatrunek.)

– *Wann soll ich wiederkommen?* (Kiedy mam znowu przyjść?)

– *Falls die Schmerzen nicht aufhören, kommen Sie wieder in die Sprechstunde.*

(Jeśli bóle nie ustąpią, proszę ponownie przyjść.)

Na kasetach dołączonych do książki lektorzy prezentują materiał w języku niemieckim w takim tempie, aby uczący się był w stanie powtórzyć całe zdanie. Tłem dialogów jest przyjemna wyciszona muzyka dająca uczącemu się poczucie relaksu i sprzyjająca zapamiętywaniu materiału.

Podsumowując powyższe rozważania dotyczące tematyki medycznej można zauważyć, że cechą charakterystyczną podręczników lat dziewięćdziesiątych jest wyraźne rozgraniczenie w nich celów, którym mają służyć. Typ podręcznika uniwersalnego z lat wcześniejszych zastępują pomoce naukowe adresowane do specjalistów, jak np. *Deutsch im Krankenhaus*. Mimo różnorodnych podręczników, temat „zdrowie” potraktowany jest tradycyjnie i nawet najnowsze książki prezentują go w sposób nie różniący się niczym od podręczników z lat sześćdziesiątych. Niewielka ilość wzorców dialogowych sprawia, że uczący się języka obcego nie potrafi wykorzystać swoich wiadomości w nagłej potrzebie.

W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych jedynie *Rozmówki niemieckie* uwzględniały funkcję pragmatyczną w interesującej nas dziedzinie. Pozostałe podręczniki albo przedstawiały materiał do opanowania receptywnego (np. dialog o Robercie Kochu w *Deutsch. Ein Lehrbuch für Ausländer. Teil II*) albo prezentowały banalne słownictwo. W latach osiemdziesiątych godną uwagi pozycją jest jedynie podręcznik *Themen 1*, przedstawiający sytuacje, w których może znaleźć się chory potrzebujący pomocy za granicą. Występuje tu szereg wariantów wypowiedzi i przykładów dialogów. Najlepszą pozycją niespecjalistyczną lat dziewięćdziesiątych jest *Błyskawiczny kurs języka niemieckiego* Jana Iluka. Niewątpliwym jego walorem jest umiejętność dostosowania prezentowanego materiału do możliwości percepcyjnych uczącego się. Posiada on wiele zalet, których brak innym pozycjom.

Dotychczas ukazało się na rynku księgarskim wiele podręczników do nauki języków obcych. Są one mniej lub bardziej atrakcyjne pod względem szaty graficznej, przy czym kolorowe obwoluty i ilustracje mają zachęcić potencjalnych nabywców do korzystania z nich i sugerują łatwą naukę języka. Często efekty takie są czystą iluzją, bowiem nawet dziś, w dobie wysoko rozwiniętej techniki poligraficznej, zdecydowana większość tych na pozór atrakcyjnych podręczników stanowi rutynowe powielenie wcześniejszych pozycji, nie uwzględniające kryteriów pragmatycznych, a przecież istotne jest, czego mamy się nauczyć. Nadrzędnym celem powinno być takie opanowanie języka, które umożliwi konwersację w ramach sytuacji i tematów istotnych z punktu widzenia osoby przebywającej za granicą lub dla osiągnięcia innego celu, np. zawodowego.

LITERATURA

- Borysiuk I., *Rozmówki niemieckie*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1968.
- Czochralski J., *Mówimy po niemiecku*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1987.
- Czochralski J., Riek W., Szarmach-Skaza H., *Akademicki podręcznik języka niemieckiego*, PWN, Warszawa 1985.
- Das Zertifikat Deutsch als Fremdsprache*, Deutscher Volksschulverband, Bonn-Frankfurt 1992.
- Doyé P., *Lehr- und Lernziele*, [w:] *Handbuch. Fremdsprachenunterricht*, Francke Verlag, Tübingen 1991.
- Deutsch. Ein Lehrbuch für Ausländer. Teil I*, Herder-Institut, Leipzig 1959.
- Deutsch. Ein Lehrbuch für Ausländer. Teil II*, Herder-Institut, Leipzig 1971.
- Deutsch. Ein Lehrbuch für Ausländer. Teil 1a*, Herder-Institut, Leipzig 1979.
- Deutsch. Ein Lehrbuch für Ausländer. Teil 1b*, Herder-Institut, Leipzig 1979.
- Deutsch. Ein Lehrbuch für Ausländer. Teil 2*, Herder-Institut, Leipzig 1984.
- Deutsch 2000. Eine Einführung in die moderne Umgangssprache. Band I*, Max Hueber Verlag, München 1972.
- Deutsch 2000. Eine Einführung in die moderne Umgangssprache. Band II*, Max Hueber Verlag, München 1972.
- Deutsch intensiv. Grundkurs für Ausländer. Lehrbuch*, Herder-Institut, Leipzig 1975.
- Firnhaber-Sensen U., Schmidt G., *Deutsch im Krankenhaus. Lehr- und Arbeitsbuch*, Langenscheidt, Berlin-München-Leipzig-Wien-Zürich-New York 1994.
- Griesbach H., *Stationen Deutsch. Selbstlernkurs. Deutsch als Fremdsprache*, Klett Edition Deutsch, München 1988.
- Guhl E., Rubinow T., *Język niemiecki. Podręcznik dla szkół wyższych*, PWN, Warszawa 1982.
- Heinemann W., Heinemann M., Wiktorowicz W., Wiktorowicz J., *Gute Reise. Język niemiecki dla początkujących*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1988.
- Hewryk-Kyrzc L., *So ist es nicht schwer. Zbiór dialogów dla I-IV roku nauczania*, WSiP, Warszawa 1984.
- Höhle T., Czochralski J., *Sprecht mit uns. Lernt mit uns*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1985.
- Iluk J., *Błyskawiczny kurs języka niemieckiego*, Granpok, Sosnowiec 1991.
- Komorowska H., *Wybrane problemy programów nauczania języków obcych*, WSiP, Warszawa 1984.

- Kontaktschwelle. Deutsch als Fremdsprache*, Langenscheidt, Berlin-Wien-Zürich-New York 1993.
- Neuner G., Scherling T., Schmidt R., Wilms H., *Deutsch aktiv. Neu. Lehrbuch. 1 A*, Langenscheidt, Berlin-München-Wien-Zürich-New York 1991.
- Rostek E.M., *Deutsch. Lesetexte 1*, Wagros, Poznań 1995.
- Rostek E.M., *Deutsch. Lesetexte 2*, Wagros, Poznań 1995.
- Rostek E.M., *Deutsch. Lesetexte 3*, Wagros, Poznań 1995.
- Rostek E.M., *Deutsch. Repetitorium tematyczno-leksykalne 1*, Wagros, Poznań 1995.
- Rostek E.M., *Deutsch. Repetitorium tematyczno-leksykalne 2*, Wagros, Poznań 1995.
- Schmidt V., *Deutsch in Episoden*, PWN, Warszawa 1985.
- Themen 1. Lehrwerk für Deutsch als Fremdsprache*, Max Hueber Verlag, München 1987.
- Themen 2. Lehrwerk für Deutsch als Fremdsprache*, Max Hueber Verlag, München 1987.
- Wierzbicka I., Rynkowska T., *Samouczek języka niemieckiego. Kurs wstępny*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1991.